

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота
магістра

з теми: **«НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА»**

Виконав: другого (магістерського)
рівня вищої освіти,
ММ1-М22 групи
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Чікал Павло Валер'янович

Керівник: **Лаврентьєва Н.В.**,
кандидат педагогічних наук

Рецензент: **Боршуляк А. М.**,
кандидат мистецтвознавства, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	7
1.1. Структурно-компонентний аналіз поняття «національно-патріотичне виховання».....	7
1.2. Сутність та психолого-педагогічні особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів	15
1.3. Методика національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва.....	22
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З УПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	41
2.1. Діагностика стану впровадження національно-патріотичного виховання молодших школярів у закладах загальної середньої освіти (констатувальний експеримент)	41
2.2. Педагогічні умови впровадження національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва.....	55
2.3. Експериментальна перевірка методики реалізації національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами музики (перебіг та результати формульовального експерименту)	65
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

В останній час у шкільній освіті відбулися зміни: оновилося значення виховання дітей, з'явилося багато різних інноваційних програм у дусі національної культури, і більш помітним став вакуум, що з'явився у результаті того, що з поля зору зник розділ «патріотичне виховання».

Актуальність проблем щодо патріотичного виховання на сучасному етапі суспільства, набуває великої значущості. Важливою частиною патріотичного виховання є залучення дитини до культури свого народу, тому що розкриття особистості дитині можливе тільки через включення її у культуру народу, до якого вона належить. Залучення дитини до спадщини батьків виховує повагу, гордість за свою країну.

Суть патріотичного виховання полягає в тому, щоби закласти в особистості дитини любов до своєї батьківщини та рідного дому, до культури та історії міста (селища), яке було створено працею людей. У молодшому шкільному віці успадкування естетичних та моральних цінностей рідної культури є досить значним способом патріотичного виховання. Одним із пріоритетних завдань сучасної державної політики України є виховання в особистості національної культури, що відповідально належить до долі своєї країни.

Можливості національно-патріотичного виховання у дітей молодшого шкільного віку закладені в краєзнавчій діяльності і вони не реалізуються власними силами, бо тут саме потрібна цілеспрямована і систематична діяльність учителів: розробка та вивчення значної кількості різноманітних програм, методичних рекомендацій, реалізація проєктів. Проблема патріотичного виховання займає одне з основних місць у галузі гуманітарного знання.

Сьогодні, коли відбуваються зміни у житті країни, одним з головних напрямів роботи з дітьми молодшого шкільного віку стає національно-патріотичне виховання. У часи війни, з'являється потреба повернутися до

найкращих традицій народу, до його вікових коренів, до таких понять, як рід, спорідненість, Батьківщина.

Почуття патріотизму за своїм змістом є багатограним: це і гордість за свій народ, і любов до рідних місць, і велике бажання зберегти та примножити багатство своєї Батьківщини. Бути справжнім патріотом означає відчувати самого себе невід'ємною частиною Вітчизни. Таке почуття з'являється ще в дошкільному дитинстві, коли формуються основи ціннісного ставлення до навколишнього світу, і формується вони в дитині поступово, при вихованні почуття любові до своїх ближніх, до рідних місць, до рідної країни.

Молодший шкільний вік є важливим періодом формування особистості і має потенційні змоги формування вищих моральних почуттів, до яких, доречі, і належить почуття патріотизму. Діти молодшого шкільного віку вже знають: назву вулиці, на якій вони проживають і назву тієї вулиці, на якій знаходиться ЗЗСО. Вчитель повинен привернути увагу дітей до об'єктів, які розташовані на найближчих вулицях: школа, аптека, магазин, розповісти про їх призначення, відмітити, що це все створено для людського комфорту.

У результаті аналізу наукової літератури виявлено, що національно-патріотичне виховання як актуальна проблема досить ґрунтовно досліджена у педагогічній теорії та апробована на практиці. Зокрема, особливо важливого значення формуванню патріотизму у молодших школярів надавали педагоги В. Антонюк [1], Л. Артеменко [2], І. Бех [6], В. Волкова [11], С. Горбенко [13], Н. Гриджук [16], А. Жданкін [30], О. Калініченко [35], Т. Коваль [39], А. Кравченко [44] та ін.

Однак, порушена проблематика залишається актуальною та потребує подальшого дослідження. Значущість порушеної проблеми для освітньо-виховної роботи з учнями початкової школи з одного боку, і недостатнє її науково-теоретичне обґрунтування з іншого визначило тему нашого дослідження «Національно-патріотичне виховання молодших школярів на уроках мистецтва».

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування й експериментальна апробація методики розвитку національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Об'єкт дослідження: процес національно-патріотичного виховання молодших школярів.

Предмет дослідження: методика реалізації національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва.

Для досягнення поставленої мети було визначено низку завдань:

- розкрити теоретичні аспекти ключових понять;
- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці початкової школи;
- визначити критерії та рівні сформованості національно-патріотичної вихованості молодших школярів;
- обґрунтувати та експериментально перевірити методику реалізації національно-патріотичного виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва.

Методи дослідження. методи теоретичного аналізу й синтезу, абстрагування й ідеалізації, моделювання і конкретизації теоретичного знання, узагальнення педагогічного досвіду; спостереження, бесіди, опитування, тестова діагностика, педагогічний експеримент, методи кількісної та якісної обробки його результатів.

Експериментальна база дослідження: Старобросковецький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Кам'янської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області. Дослідженням загалом було охоплено 25 дітей: 12 учнів 3 класу та 13 учнів 4 класу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022-2023 рр.) та представлено у *Збірнику наукових праць студентів і магістрантів мистецьких спеціальностей педагогічного факультету Кам'янець-*

Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XVI.
Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2023. С.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

В процесі виконання кваліфікаційної роботи можна зробити висновки:

1) Виховати патріота своєї Батьківщини є досить відповідальним та складним завданням, вирішення якого для молодшого школяра лише починається.

Національно-патріотичне виховання дітей є одним із основних завдань ЗЗСО. Це складний педагогічний процес. У його основі лежить розвиток моральних почуттів.

Період молодшого шкільного віку за своїми психологічними характеристиками є найбільш сприятливим для виховання патріотизму, оскільки молодший школяр відповідає своєю довірою дорослому, йому властива наслідуваність, навіюваність, емоційна чуйність, щирість почуттів. Знання, враження, пережиті, у дитинстві залишаються з людиною на все життя.

Аналізуючи поняття «патріотизм» у різних джерелах, можна сказати, що поряд із відмінностями тут присутні подібності, за допомогою яких можна вивести таке визначення поняття «патріотизму» - любов та відданість Батьківщині; повага до культури та кращих національних традицій; свідомість громадянської відповідальності за долю Вітчизни; готовність захищати інтереси Батьківщини.

У молодшому шкільному віці діти накопичують перший досвід моральної поведінки, вона стає дедалі усвідомленішою і організованою; розширюються уявлення та поглиблюються моральні почуття дітей.

Одним із найважливіших завдань морального виховання є виховання любові до Батьківщини та толерантного ставлення до людей Землі. Молодший шкільний вік є найвідповідальнішим етапом періоду дитинства. У цьому віці закладається фундамент моральної поведінки, відбувається засвоєння моральних правил поведінки. Особливості сприйняття і мислення молодших школярів необхідно враховувати при формуванні уявлень про

родинні зв'язки, культурні традиції своєї сім'ї, свого роду, народу, національні та державні свята, знайомство з певними поняттями (образно-змістовний критерій). Особливості емоційно-чуттєвого досвіду співпереживання, чуйність у відносинах з близькими людьми, емоційна чуйність, сформованість інтересу до музичних творів з патріотичною проблематикою, бажання підтримувати сімейні традиції, цінності та традиції школи (емоційно-мотиваційний критерій). Особливості ідентифікації себе з позитивними героями музичних творів, прагнення наслідувати їхню поведінку, вчинки, активну участь у музично-пізнавальних заходах (дієво-практичний критерій) – все це необхідно враховувати при виборі видів музичної діяльності та тематиці занять.

2) Формування і розвиток почуття патріотизму йде через ряд етапів, зароджуваних з любові до своєї малої батьківщини – вдома, селі, місті, школі, класу, трудовому колективі, дозріваючи до загальнодержавної, загальнонародної, патріотичної самосвідомості, до усвідомленої любові. Одним із способів виховання патріотизму в початковій школі є музичне мистецтво. Основний аспект реалізації національно-патріотичного виховання на уроках музичного мистецтва це – цілеспрямованість навчання (досягнення певних цілей, значимість, актуальність) і спрямованість на адаптацію дитини.

Патріотичне виховання на уроках музичного мистецтва, ґрунтується на причетності дітей до подій, осмисленні та емоційної активності, досягнутих творчою діяльністю, одухотворенням краси, значимістю цілей і завдань. Тема краси подвигу і любові до Батьківщини, до її героїв і її культурі може проходити не тільки на історії.

Розроблено критерії та показники рівня національно-патріотичної вихованості молодших школярів:

інформаційно-когнітивний – знання свого коріння; історії свого міста, краю; знання національних і державних традицій України;

емоційно-чуттєвий – інтерес до пізнання історії своєї сім'ї, міста, краю; пошана до історичного минулого країни; мотиваційно-поведінковий –

готовність до участі в діяльності краєзнавчого характеру; прояв відповідальності за свою домівку, місто, країну; прагнення до участі в суспільно-корисній діяльності.

Створено та науково обґрунтовано методика національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва, спрямовану на формування в учнів стійких патріотичних переконань, відповідальності, активної громадської діяльності, критичності мислення, гуманності. Головною метою національно-патріотичного виховання молодшого школяра на уроках музично мистецтва є формування у школярів уявлення про Батьківщину, про її цінність нарівні з домівкою та сім'єю, про її неповторність і красу.

Ефективними педагогічними умовами національно-патріотичного виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва є: взаємодія школи, позашкільних установ та сім'ї у контексті початкової освіти; реалізація народознавчого підходу на засадах спадкоємності між дошкільною та початковою освітою; органічне поєднання навчальних та виховних завдань; створення та впровадження виховної технології, систематичне її використання у позаурочній виховній роботі.

Після проведення експериментальної роботи молодші школярі виявляють цікавість до історії своєї родини, домівки, вулиці, міста, краю, держави. Це відбивається на відносинах дітей у сім'ї: вони більш активно приймають участь у її житті, більш поважно ставляться до найстаршого покоління; виявляють гордість за своїх предків та їх досягнення. Змінилося сприйняття рідного міста: діти сприймають себе як його частину, розуміють свій особистий зв'язок з ним, усвідомлюють свою відповідальність за його долю. Школярі демонструють готовність до суспільно корисної праці з метою покращення довкілля, проявляють прагнення до вдосконалення міста, краю, держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник. КИЇВ: ЗАТ «Віпол», 2007. 174 с.
2. Артеменко Л.М. Специфіка патріотичного виховання молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи // Педагогічна освіта на зламі століть: досвід минулого – погляд у майбутнє : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю кафедри педагогіки (19-20 жовтня 2017р., м.Ніжин). Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. С.20-22.
3. Артеменко Л.М. Сучасне розуміння патріотичного виховання. Педагогічний альманах : збірник праць молодих науковців. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 1. с. 9-13.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : навч.-метод. видання: у 2 кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.
5. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді // Світ виховання. 2007. № 1 (20). С. 23–34.
6. Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ : НАПН України Інститут проблем виховання, 2014. 29 с.
7. Богуш А.М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання // Виховання і культура. 2001. № 1.
8. Боднарук І. М. Педагогічні умови оптимізації методичної підготовки майбутніх вчителів музики в процесі педагогічної практики. КИЇВ, 2006. 220 с.
9. Васильченко С.М. Форми, методи і засоби національно – патріотичного виховання дітей та молоді у сучасних умовах. URL: www.nbuu.gov.ua/old_rn/Natural/Vznu/.../129-135.pdf

10. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич, Коло, 2003. 528 с.
11. Волкова В., Жейнова С., Сухомлінова А. Використання колискових пісень національних спільнот Мелітопольщини на музичних заняттях як засіб формування етнокультурної компетентності у дітей старшого дошкільного віку // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. Вип. 80. Т. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. С. 52- 55
12. Гасанов З. Т. Цілі, завдання та принципи патріотичного виховання // Педагогіка. 2005. № 6. С. 59-63
13. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2007. 348 с.
14. Горбенко С. С. Навчально-наукова діяльність студентів з методики музичного виховання : Навчально-методичний посібник. Київ : Освіта України, 2010. 180 с.
15. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства // Світ виховання. 2004. № 1. С. 33–36.
16. Гриджук Н. Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості // Збірник наукових праць Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Кропивницький. 2017.
17. Гринчук І.П., Бурська О.П. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку // Діалектика музичного логосу та ейдосу : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 224 с.
18. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі : Методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 102 с.

19. Гуцан Л.А. Гра як засіб виховання у молодших школярів позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. Тернопіль : Тернопільський державний педагогічний університет, 2002. №7. С. 24 - 29

20. Гуцан Л.А. Автентична основа трудового виховання молодших школярів // Початкова школа. 2004. № 7. С. 53 – 55.

21. Гуцан Л.А. Виховання в учнів молодшого шкільного віку позитивного ставлення до народних традицій в урочний та позаурочний час // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу». Київ : РННЦ „ДІНІТ”, 2003. С. 187–191.

22. Гуцан Л.А. Виховання позитивного ставлення молодших школярів до праці на основі традицій і звичаїв українського народу // Педагогічне управління професійним самовизначенням учнівської молоді : Методичний посібник. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2001. С. 153–158.

23. Гуцан Л.А. Етнодизайн українських трудових традицій і звичаїв // Початкова школа. 2003. № 6. С. 18 - 19

24. Гуцан Л.А. Теоретичні аспекти виховання у дітей позитивного ставлення до праці на основі традицій і звичаїв українського народу // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Збірник наукових праць Інституту проблем виховання АПН України. Київ : Інститут проблем виховання, 2002. С. 280 - 283.

25. Гуцан Л.А. Ціннісні орієнтації молодших школярів - шляхи та засоби їх формування // Сучасні проблеми виховання і соціально-педагогічної реабілітації дітей : Збірник наукових праць Інституту проблем виховання АПН України. Київ : Інститут проблем виховання, 2003. С. 71 – 78

26. Демешкевич В.А. Особливості патріотичного виховання молодів контексті розвитку сучасного суспільства. URL: www.management.kr.sch.in.ua/naukovo-praktachna_internet-K .

27. Дроб'язко П. І. Українська національна школа: витоки і сучасність. К.: Академія, 2007. 184 с.
28. Дусь Н.А. Формування культури педагогічного спілкування у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу. Вінниця. 2008.
29. Дьюї Дж. Демократія і освіта. Київ : Академвидав, 2002. 252 с.
30. Жданкіна А.О Педагогічні умови патріотичного виховання учнівської молоді засобами кобзарства // Український педагогічний журнал. 2022. № 2 С. 131-139.
31. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. URL: www.tme.uio.edu.ua/docs/10/6.pdt
32. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Чернігів, 2003. 528 с.
33. Іванова Д. Г. Розвиток творчої особистості вчителя в умовах вищої школи // Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2002. № 4. С. 43–46.
34. Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Підруч-к для вищих уч. закладів. Вінниця: Нова книга, 2004. 320 с.
35. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 128 с. 78
36. Камниченко А., Муха А. та ін. Українська музична енциклопедія. Т. 1 Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. 2006. 679 с.
37. Касярум К. Формування комунікативної компетенції майбутніх викладачів вищої школи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Ч. 1. С. 99–105. 2011
38. Качур М.М.. Патріотичне виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства. Київ. 2010/

39.Коваль Т. Виховання молодших школярів засобами української народної пісні в умовах нової української школи // Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2020. Вип. 27. Т. 3. С. 107 – 111

40. Конституція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. URL: <http://mon.gov.ua/usi-novini/2015/06/16/naczoonalno-patriotichne-vihovannya/>.

41. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkolacompressed.pdf/>

42. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641.

43. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ МОН від 06.06.2022 р. №527 // Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>.

44. Кравченко, А., Сахно, М. Національно-патріотичне виховання молоді України – вимога сьогодення // Педагогічні науки, 63. С. 71–75. 2015

45.Крип'якевича. Історія української культури / за заг. ред. І.. 4-те вид., стереотип. Київ : Либідь, 2002. 656 с.

46.Кузик В. В. Микола Леонтович Хорові твори. Київ : Вид. Музична Україна, 2005. 369 с.

47.Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації у 2-х частинах. Частина 1. Вінниця: Нова книга, 2017. 216 с.

48.Лемешко В.Н. Духовні витоки українських свят та обрядів. Вікторини. Запоріжжя, 2006. 92 с.

49.Мазикіна М. У. Інноваційні підходи до патріотичне виховання і цивільному становленні особистості // Виховання школярів, 2012. № 6. С. 6-

50. Мартюк І. В. Національне виховання: теорія і методологія. Київ, 2005. 102 с.
51. Масол Л. М. Загальна Мистецька освіта : теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
52. Михайличенко О.В. Музично-педагогічна діяльність українських композиторів і виконавців другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: історичні нариси. Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія-1», 2005. 102 с.
53. Молчанюк О. Взаємодія сім'ї та школи як важлива умова ефективності виховного процесу // Вісник післядипломної освіти, 15(44), 2021. С. 193–205.
54. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
55. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://chop-osvita.gov.ua/nacionalnopatriotichne-vihovannya-11-50-25-28-02-2019>
56. Ничкало Н.Г. Мистецтво у розвитку особистості : Монографія. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. 224 с.
57. Оксенюк О. Формування національних цінностей в учнів на уроках історії як один із змістових аспектів сучасної інноваційної діяльності педагога. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/106/1941679>
58. Олексюк О. М. Музична педагогіка : Навчальний посібник. Київ : КНУКіМ, 2006. 188 с.
59. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості : сфера музичного мистецтва : навч. посіб. Київ : Знання України, 2004. 264 с.
60. Олександрук, О. Проблеми патріотичного виховання молоді України на сучасному етапі розвитку української державності та проблеми призову молоді до лав Збройних сил України // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету, 29, 2018. С. 93–97.
61. Паршук С.М. Аналіз стану підготовки вчителів початкової школи до національного виховання учнів // Оновлення змісту та формування дошкільної і початкової освіти України : Матеріали Всеукр. науково-практ. конф. Миколаїв, 2003. С. 95-97.

62. Паршук С.М. Використання народної творчості у підготовці майбутніх учителів початкової школи до національного виховання учнів // Наукові записки: Зб. наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. Вип. LVIII (58). С. 73-77

63. Паршук С.М. До питання національного виховання в початковій школі // Вересень. № 3-4 (29-30). Миколаїв. 2004. С. 103-107

64. Паршук С.М. До проблеми підготовки студентів педагогічних факультетів до національного виховання учнів // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О.Сухомлинського: Зб. наук. пр. Вип. 10. Миколаїв : МДУ, 2005. С. 100-106.

65. Паршук С.М. Історія розвитку ідей народного виховання // Науковий вісник Миколаївського державного університету: Зб. наук. пр. Вип. 5. Миколаїв: МДУ, 2003. С. 329-334

66. Паршук С.М. Місце народної творчості у вихованні молодших школярів // Пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти : Матеріали Міжнар. науково-практ. конф., 10-11 жовтня 2002. Ч. 2. Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. Вип. 10. С. 55-59.

67. Паршук С.М. Національне виховання в духовному розвитку майбутніх учителів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Зб. наук. пр. Вип. 11- 12. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2002. С. 117-122

68. Паршук С.М. Підготовка майбутніх вчителів до виховання дітей // Проблеми розвитку педагогіки вищої школи в ХХІ столітті : теорія і практика / Матеріали всеукр. науково-практ. конф. Ч. 1. Одеса : НДРВВ ОЮіНУВС, 2002. С. 119-122

69. Паршук С.М. Підготовка студентів до реалізації ідей В.О. Сухомлинського про роль народної творчості у національному вихованні дітей // XI Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: особистість у навколишньому середовищі»: Зб. наук. пр. Вип. 8. Миколаїв : МДУ імені В. О. Сухомлинського, 2004. С. 291 - 295

- 70.Пехота О., Будаєк, В., Старєва, А. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій. Київ. 2003.
- 71.Пехота Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2003. 255 с.
- 72.Пехота О. Особистісно орієнтоване навчання : підготовка вчителя: монографія. 2-є вид. доп. та перероб. Миколаїв : Вид-во «Ліон», 2006. 272 с.
- 73.Побережна Г. І, Щєриця Т. В. Українська народна пісня: навчально- 81 методичний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 151 с.
- 74.Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національнопатріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/-v0641729-15>.
- 75.Про стратегію національно – патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. URL: www.Zako.rada.gov.ua/go/580/2015.
- 76.Ростовський О.Я. Музична педагогіка. Навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали : навчальний посібник. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2008. 191 с.
- 77.Ростовський О.Я. Теоретичні основи методики викладання музичної педагогіки майбутнім учителям музики // Наукові записки НДПУ: Психолого- 80 педагогічні науки. Ніжин, 2003. № 3. С. 18-21.
- 78.Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод.посібник.Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
- 79.Рудєнко Ю. Основи сучасного українського виховання. Київ : вид-во ім. О. Тєліги, 2003. 328 с.
- 80.Сиса І. Взаємодія школи і сім'ї у вихованні та розвитку учнів початкових класів // Таврійський вісник освіти, 4(56), 2016. С. 162–167.

81. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с
82. Сисоєва С. О. Творча педагогічна діяльність вчителя: ознаки і методи // Обдарована дитина. 2005. № 4. С. 6–14.
83. Скуратівський В. Патріотизм : філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 750 с.
84. Сулім Р.А. Дитячі опери Миколи Лисенка та їх сценічна доля // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: наук. журнал. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2012. № 2 (15). С. 102–117.
85. Сухорукова В.М. Як виховати патріота. Харків : Вид-во «Ранок», 2015. С. 3-27.
86. Типова освітня програма (авт. колектив під керівництвом Савченко О.Я.). URL <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalnaserednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
87. Тесленко С. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Одеса. 2021.
88. Ткачук С., Раковець С. Український музичний фольклор як засіб виховання культури поведінки молодших школярів // Інноваційна педагогіка. Одеса, 2018. Вип. 4. Т. 2 . С. 110 – 112.
89. Червінська І.Б. Методика виховної роботи в початковій школі: теорія і практика: навчально-методичний комплекс. Івано-Франківськ: В-во Симфонія Форте, 2013. 332 с.
90. Чернова В. Проблема патріотизму в сучасному науковому дискурсі. Військово-науковий вісник. Львів : АСВ, 2011. Вип. 15. С. 228-238.
91. Чень Цзін. Патріотичне виховання учнів молодших класів експериментальних шкіл в КНР засобами народних танців. Харків. 2022.
92. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с
93. Шимановський М. М. Формування у старшокласників громадянської позиції засобами суспільствознавчих дисциплін. Київ, 2003. 20 с.

94. Шинкарук О. Патріотичне виховання курсантів Національної академії державної прикордонної служби України на зразках прикордонної історії: психологічний аспект // Психологічні перспективи, 34, 2019. С. 261–277

95. Шумська Л. Ю. Молодіжний хор «Світич» – осередок музичного просвітництва. Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: щоквартальний науковий журнал. № 4. 2010 / М-во культури і туризму України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв; редкол. В. Г. Чернець. Київ : Міленіум, 2010. 199 с.

96. Філоненко С. О. Усна народна творчість : Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 416 с.

97. Цуркан Т.Г. Формування педагогічної культури батьків молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи. Чернівці. 2018.

98. Щолокова О.П. Педагогічні практики в системі методичної підготовки вчителя музики // Мистецька освіта в Україні : проблеми теорії і практики: зб. тез за матеріалами Всеукраїнської науково-методичної конференції-семінару. 27-28 лютого 2014 року. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. С.4-6.

99. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови. Київ, 2005.